

ספר
מעדני
יואל

פרשת בהר בחקותי

י"ל ע"י מערכת
הוצאת אור חיים

Mechon@ohrchaim.com
718-930-7443

KolSatmar.com

ספר מעדני יואל

פרשת בהר בחקותי

בו נקבצו ובאו דברות קודש וניצוצי אורה, אשר שמענו ונדעם
מרבנו הקדוש והטהור האדם הגדול בענקים

מרן יואל טייטלבוים זצוק"ל
אבדק"ק סאטמאר וגאב"ד ירושלים תובב"א

פרשת בהר בחקותי • תשפ"ו לפ"ק

תוכן הענינים

בביאת המשיח לא יצטרכו לעסוק במלאכה, אבל בזמנינו יש לנהוג מדת דרך ארץ ולעסוק במלאכות לצורך פרנסה ולא להיות סמוך על שלחן אחרים / **מי שנתעלה מעמדו להיות עשיר, פתאום מתקרבים אליו כל קרוביו ומיודעיו וחפצים להתעלס אתו באהבים** / בזכות מצות צדקה וחסד אוכלים פירותיהם בעולם הזה, ובשנת השמיטה יתרבה שפע השנה הששית למען יוכלו לקיים בהם מצות צדקה / **על מעשה המצות מקבלים שכר בעולם הזה, ובשנת השמיטה אע"פ שאין בה מעשה מקבלים שכר בעולם הזה כיום השבת שנותנים לאדם כל משאלות לבו** / בכל השנים ראוי למנות שלוחים הנאמנים שיעסקו במשא ומתן באמונה, אבל בשנת השמיטה קשה לסמוך על השלוחים על כן יתרבה השפע משנה הששית / **כאשר שואלים מה נאכל הרי זה סימן ליראת שמים שאין סומכין על היתר מכירה, ובשכר זה ישלם להם הקב"ה כל שפע טובה** / תיקון חטא עץ הדעת ע"י העבודה בכל הל"ט מלאכות, ובשנת השמיטה יתקן ע"י קיום מצות שמיטה / **גודל התועלת שיש למחזיקי תורה הדבקים ביחד עם הלומדי תורה שע"י כך יש להם חלק במצות לימוד התורה וקיום כל תרי"ג מצות** / בזכות מצות צדקה זוכים לגאולה העתידה / **המקבל עליו עול תורה זוכה למידת הכנעה שהוא היפוך מדת העזות, ויכול להתעשר בעשירות גדולה ולא תזיק לנפשו כלל** / לימוד התורה שלא לשמה הוא בגדר הכשר מצוה ועל כן זוכה לקבל שכר השפעות גשמיות בעולם הזה / **חיוב להאמין שכל טובת עולם הזה בא רק משמירת תורה ומצות, ואין שום טובה בעולם מן הרשעים כי אם רשע** / יש ללמוד מן הרשעים שמתאמצים בכל היכולת לתת מעות לכוחות הסטרא אחרא, זה לעומת זה עד כמה ראוי לעשות ולפעול בעד התורה הקדושה

פרשת בהר בחוקותי

א

בביאת המשיח לא יצטרכו לעסוק במלאכה, אבל בזמנינו יש לנהוג מדת דרך ארץ ולעסוק במלאכות לצורך פרנסה ולא להיות סמוך על שלחן אחרים

הכתוב דברים יא, יד) 'ואספת דגנך', הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל, רבי שמעון בן יוחי אומר, אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וכו', תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישאל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר ישעיה סא, ה) ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו', ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר ואספת דגנך. ע"כ. ומסיים בגמרא שם, אמר אבבי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידם, כרבי שמעון בר יוחאי ולא עלתה בידן. ולכאורה יש לדקדק בדבר מדוע באמת לא עלתה בידם אחרי שהם עשו כפי דברי רבי שמעון בר יוחאי.

והאמת שיש בזה כמה טעמים, ואחד מהם הוא על דרך שאמרתי

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה', שש שנים תזרע שדך וגו' כה, ב-ג). הנה ראוי לתת לב להבין מה שהקדים הכתוב לומר בתחילת הענין 'ושבתה הארץ שבת לה'', שהוא דבר הנוהג בשנה השביעית, כי לכאורה היה ראוי לומר תחילה 'שש שנים תזרע שדך' וגו' ואחר כך יאמר 'ושבתה הארץ שבת לה'', שהרי כך הוא סדר המצוה להיות מונה והולך תחילה שש שנים ורק לאחר מכן בשנה השביעית יהיה שנת השמיטה, ובהיות כן בלתי אפשר להגיע לשנה השביעית אם לא קדם תחילה שש שנים, אם כן איפוא יפלא הדבר שהקדים הכתוב תחילה וראש לומר 'ושבתה הארץ שבת לה'.

ואפשר לומר בביאור הענין על פי מה דאיתא בגמרא ברכות לה: על

המשיח, לא כן לעתיד לבא שכבר הבטיחנו הקב"ה על ידי הנביא ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו', כי בימות המשיח אין לחוש שמא ייכנע דעתינו לאיש העושה מלאכתנו, שהרי לעתיד לבוא יהיו כל האומות נכנעים תחת יד ישראל, וכולם ישתוקקו להפיק רצונם ולמלאות משאלותם, ותהיה מלאכתנו נעשית על ידי האומות, ובהיות בן יהיה כל איש ישראל פנוי לגמרי לעסוק בתורה ובעבודת השי"ת.

ומעתה אפשר לומר כי הנה מה שהקדים הכתוב תחילה לומר 'ושבתה הארץ שבת לה', היינו באותם הימים לאחר ביאת המשיח, כי אז יהיו כל ימות השנה בבחינת שבת, דהיינו שביתה מכל מלאכה, מה שאין כן עכשיו לפני בירור השלם ההכרחי שכל איש ישראל יראה לעסוק במלאכה לצורך פרנסה, אלא שמכל מקום צריך להזהר שעבודת המלאכה יהיה במדה ובמשקל, וכל עת שהוא פנוי ממלאכתו יראה לעסוק בדברי תורה. על כן אמר הכתוב 'שש שנים תזרע שדך', שמוטל עלינו לעסוק בעצמינו במלאכת עבודת השדה לצורך פרנסה, כדי שלא נהיה מצפים לשלחן אחרים, ורק בהגיע בשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ.

(ס"ג בהר תשי"ט לפ"ק ס"ג תשכ"ז לפ"ק)

כמה פעמים ביאור מאמרם ז"ל ביצה לב). המצפה לשולחן אחרים עולם חשך בעדו, כי המצפה לשולחן אחרים התומכים בו ומספיקים פרנסתו הנה הוא משוחד לדעתו של התומך בכל דבר שבעולם, וכבר העיד הכתוב דברים טז, יט) כי השוחד יעור עיני חכמים וגו', על כן אמרו עולם חשך בעדו, כיון שנעשה משוחד להאיש המפרנס אותו על ידי כך נחשכו מאורות עיניו ואינו יכול לראות ולהכיר את האמת.

ברם צדיקים קדושים כרבי שמעון בר יוחאי וחבריו היו יכולים לקיים דברים ככתבם לא ימוש ספר התורה הזה מפיו וגו' יהושע א, ח), ואנשים אחרים היו מפרנסים אותם, ועם כל זה לא הזיק הדבר לנפשם מאומה, כיון שהם לא היו נכנעים ומבטלים דעתם לאיש המפרנס אותם, כי גדול כח קדושתם עד שכולם היו נכנעים אליהם והיו נשמעים לקולם, לכן לא הזיק להם מה שהיו נהנים משל אחרים. מה שאין כן אותם שעשו כרבי שמעון בר יוחאי, עדיין לא היו במדריגה זו שלא יהיו נגזרים אחר האיש המפרנס אותם, על כן לא עלתה הדבר בידם.

העולה מכל האמור, כי דרך המובחר הוא לקיים מאמר הכתוב ואכפת דנגד, הנהג בהם מנהג דרך ארץ. אבל כל זה הוא עכשיו לפני ביאת

מי שנתעלה מעמדו להיות עשיר, פתאום מתקרבים אליו כל קרוביו ומיודעיו וחפצים להתעלם אתו באהבים

וכבוד, אז 'וישם כצאן משפחות', ר"ל שמתרבות אצלו פתאום בני משפחה וקרובים כצאן לרוב.

ועל דרך זה יתכן לפרש את המכוון במה שאמר הכתוב בפרשה זו, 'ושבתם איש אל אחוזתו', ר"ל כאשר כל אחד מישראל חוזר ומקבל את שדותיו שהיו תחת ידו מאז ומקדם, ואף מי שהוצרך למכור אותם מחמת דוחק הפרנסה הנה הוא חוזר ומקבל את נכסיו וקנינו בחזרה, והוא עולה לגדולה כבימי קדם, אזי 'ואיש אל משפחתו תשובו', שבפתע פתאום שבים וחוזרים אליו כל קרוביו וידידיו, כי מאחר שחזר ועלה לגדולה שוב חפצים כולם להיות בקרבתו ולהתייחס אתו באהבים.

(תורות ושיחות פרשת בהר)

ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו כה, י. אפשר לפרש את הכוונה על דרך צחות, כי הנה עינינו רואות דרך העולם כאשר יהיה אדם היורד מנכסיו ל"ע, הנה מתרחקים ממנו כל קרוביו ומיודעיו ושוב אין חפצים להתייחס אתו, אדרבה הם מתביישים להיות להם שום קשר אתו עמו. אבל לאחר שיתחיל שוב להצליח בעסקיו עד שעלה בידו לחזור ולעלות לגדולה פעם שנית, שוב מתקרבים אליו והם חפצים להתייחס אתו ולהיות קרוב אליו.

וזה יש לרמוז הכוונה במה שאמר הכתוב (תהלים קז, מא) 'וישגב אביון מעוני', כי בעת שהקב"ה מציל את האביון מן העניות, והוא זוכה לעלות על במתי הצלחה והאירה קרנו בעושר גדולה

בזכות מצות צדקה וחסד אוכלים פירותיהם בעולם הזה, ובשנת השמיטה יתרבה שפע השנה הששית למען יוכלו לקיים בהם מצות צדקה

הלא בשנה השביעית אוכלים ממה שקוצרים בששית, ואם כן עיקר הדאגה היא רק לאחר מכן בשנה השמינית מאחר שאין בה מה לאכול כיון שלא קצרו בשביעית, ואם כן היה להם לומר מה נאכל בשנה 'השמינית'.

ובי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתינו, וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים כה, כ-כא). הקשה הרמב"ן, מה זה שאמר הכתוב מה נאכל בשנה 'השביעית', כי

בשנה השביעית, אין הכוונה שידאגו ח"ו דאגת מחר לומר מה נאכל בשנה השביעית, כי באמת אין מקום לדאגה זו כלל שהרי עדיין יש להם פירות משנה הקודמת די והותר.

אלא עיקר כוונת השאלה היא, באיזה זכות יזכו בשנה זו לקבל שכר טוב בהנאת עולם הזה, שכן בכל ששת השנים אשר פירות הארץ היה שלהם וברשותם, הרי היה אפשרות בידם לנהוג בפירות אלו עין טובה עם הבריות ולעשות בהם צדקה וחסד לעניים, ועל ידי זה ינתן להם שכר טוב בעולם הזה. מה שאין כן בשנת השמיטה שכל השדות המה הפקר ואין חילוק בין עניים ובין עשירים, אם כן איפוא אין להם היכולת לקיים בשנה השביעית מצות צדקה וחסד, ומשום כך אין להם היכולת להמשיך לעצמם שפע שכר טוב בעולם הזה.

וזהו הכוונה בשאלת 'מה נאכל בשנה השביעית', שאין המכוון מה נאכל כפי פשוטה, שבודאי יש להם עצה נכונה לאכול מן הפירות שכבר יצאו בשנה הקודמת כמו שהעיר בזה הרמב"ן עיין שם בדבריו, **אלא** עיקר דאגתם היא על חסרון הזכות שהיו יכולים להמשיך על ידה שכר טוב בכל צרכי עולם הזה. וזהו הכוונה 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית', פירוש מהיכן נזכה בשנה השביעית להמשיך את אכילת פירות המצות בעולם הזה, 'הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתינו', ואם כן אין לנו במה לעשות ולקיים מצות צדקה וחסד בין אדם לחבירו

גם בעיקר הדבר יש להקשות, מה זה שאמר הכתוב וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, וכי חשודין ישראל שלא יהיה להם אמונה ובטחון בהשי"ת כפי הראוי, הלא אמרו חכמינו ז"ל (סוטה מח:): על האומר מה אוכל למחר הרי זה מקטני אמנה, ואם כן ודאי לא נחשדו ישראל על כך, אם כן איפוא יש לתת לב להבין את המכוון באומרו וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית.

אכן אפשר לפרש את הכוונה על פי מה שכתב הרמב"ם בפ"י המשוניות) על המשנה פאה פרק א משנה א) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא וכו'. כי הנה התרי"ג מצות שבתורה נחלקים על שני חלקים, הא' הם מצות שהם בין אדם לקונו, כמו מצות ציצית ותפילין וכדומה, ועל מצות אלו מקבלים שכר רק בעולם הבא. הב' מצות התלויות בין אדם לחבירו, שעל מצות אלו זוכה האדם שיקבל שכר בעולם הבא על מעשה המצוה, ובנוסף לזה ימצא שפע טובה גם בעניני עולם הזה בעבור שנהג מנהג הטוב עם הבריות, על כן בשכר זאת ישפיע לו הקב"ה שפע גדולה והרחבה בעולם הזה. עכ"ד.

נמצא מבואר מדבריו ז"ל, כי מה שאמרו חכמינו ז"ל (קידושין לט:): שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, היינו מצות שהם בין אדם למקום דייקא, ואילו מצות שבין אדם לחבירו משלם הקב"ה שכר טוב גם בעולם הזה.

ועל פי דבריו יתכן לומר, כי הנה מה שישאלו ישראל לאמר מה נאכל

בשנה השביעית, ומכיון שכן אין לנו היכולת לקיים מצות כאלו אשר על ידם נוכל ליהנות משכר טוב בעולם הזה.

ועל זה בא הכתוב כמשיב 'וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית', היינו שישפיע לנו הקב"ה שפע מרובה בתבואה

היוצא בשנה הששית, עד שיהיה לנו שפע רב מן השנה הששית עד כדי כך שיהיה לנו היכולת לעשות עמהם צדקה וחסד עוד יותר משאר השנים, ומתוך כך נוכל להמשיך על ידם שכר טוב לאכול מפירותיהם וליהנות בכל צרכי עולם הזה מתוך הרחבה.

על מעשה המצות מקבלים שכר בעולם הזה, ובשנת השמיטה אע"פ שאין בה מעשה מקבלים שכר בעולם הזה כיום השבת שנותנים לאדם כל משאלות לבו

ואפשר לומר בעוד אופן אחר, על פי המבואר בחובות הלכות שער הבטחון (פרק ד) כי הנה יש שני סוגי חלקים במצות הבורא ב"ה, יש חלק המצוה המתקיים על ידי פעולת מעשה, לעומת זה יש חלק המצוה אשר איננו תלוי בשום פעולת מעשה כלל, כי אם במחשבת האדם בלבד. והנה על חלק הנעשה על ידי פעולה למעשה מקבלים בעבורה שכר גם בעולם הזה, 'וואם מ'טומ' במעשה, מיט די איברי הגוף, איז דא דערינען עפעס שכר גשמי אויבעט אויף דעם עולם', ואילו אותו חלק אשר הוא במחשבה שבמוח אין מקבלים שכר בעולם הזה, 'אויף די מחשבות וואס ס'איז נגלה נאר פאר השי"ת אויף דעם איז עולם הבא'. עכ"ד.

חלק המחשבה בלבד שאין מקבלין בעבורה שכר בעולם הזה. אם כן יש לומר שזהו כוונת השאלה 'מה נאכל בשנה השביעית', כלומר באיזה זכות נוכל ליהנות ולהמשיך שכר פירות המצוה בעולם הזה, 'אן אוכל פירותיהם איז דאך נאר אז מ'טומ' עפעס גוטס', ואילו בשנה השביעית אין בה שום פעולה כלל, 'מ'זיעט נישט, קען מען דאך נישט טון קיין שום מצות מעשיות', על כן שפיר יש לשאול מה יאכלו בשנה השביעית, 'וואסערע מצות וועט מען האבן אז מ'זאלמיר האבן טאקע וואס צו עסן די אכילת פירות בעולם הזה, מ'טומ' דאך נארנישט, א השפעה איז דאך נאר דורך מצות ומעשים טובים'.

אם כן נראה לכאורה לומר פשוט, אשר אצל מצות שמיטה שאין בה שום פעולה למעשה שהרי כל עיקר המצוה היא השביתה, נמצא שכל עיקר המצוה הוא

ויתבן לומר שעל זה הוא שאמר הכתוב פסוק (ו) 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה', והיינו כי מצות שמיטה דומה בזה למצות שבת, שאף על פי שאין בקיום

ועל פי זה יש לומר שזהו המכוון במה שאמר הכתוב 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה', ר"ל כי שנת השמיטה דומה למצות שבת ועל כן בזכות שמירת שמיטה ימשך על ידה שפע רב בכל טובת עניני עולם הזה, וזהו שאמר 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה', שזכות שמירת שמיטה יהיה לכם לאכלה, דהיינו אכילת פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא.

והיינו דפירש רש"י ז"ל 'שבת לה', לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית', ר"ל כמו שמצינו אצל שבת בראשית שאפילו על קיום מחשבה לשם מצות שבת מקבלים בעבורה שכר רב בעולם הזה, שכן מצינו בגמ' שבת קנ: שחסיד אחד עלה על מחשבתו לגדור גדר שדהו ונזכר ששבת הוא ונמלך שלא לגודרו, נעשה לו נס שגדל שם צלף, והיה יכול לפרנס על ידו את בני ביתו. 'דורך א מחשבה וואס ער איז נמלך שלא לגודרו האט ער מפרנס געוועזן דעם נאנצע בני בית'. כך הוא ענין שבת האמור בשנת השמיטה, שבשביל קיום המצוה אף על פי שהיא מחשבה נרדא בלי שום פעולה למעשה יקבל בעבורה שכר רב לאכול פירותיהם בעולם הזה.

(ליל שב"ק פרשת בהר שנת תשי"ז; ס"ג פרשת בהר שנת תשכ"ה)

מצות שבת שום פעולה למעשה, עם כל זה יש בה כח גדול ונפלא להמשיך על ידה השפעת הברכה ושפע רב בעולם הזה, 'דער כח פונעם רוען, דעם אליין דאס האט א גרויסן כח, כאמשיג אפילו די מצות זענען נאר לשמים, אבער שבת, אז מ'איז מקדש דעם שבת איז דא עקסטער א ברכה בעולם הזה ובעולם הבא'.

וביאור הדבר הוא, כפי מה שכתב בייטב לב (ריש פר' ויקהל) על מה שאמרו חכמינו ז"ל שבת קיח. כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו, ואמרו עוד שנותנין לו נחלה בלי מצרים, וכתב בייטב לב כי הנה בדרך כלל אין משלמים שכר המצות בעולם הזה, וטעמו של דבר כי אם ינתן לאדם שכר המצוה בעולם הזה הרי יגרע משכרו הצפון לו בעולם הבא, מה שאין אצל מצות שבת נותנים לאדם כל משאלות לבו, ובכלל זה הוא כל טובת הנאת עולם הזה. ואין להקשות ולומר כי איך אפשר לתת לאדם שכר טוב בעולם הזה, הלא יש לחוש שמא ינוכה לו שכרו הטוב הצפון לו בעולם הבא, לזה אמרו חכמינו ז"ל שאין לחוש על זה, שהרי בזכות מצות שבת נותנין לאדם נחלה בלי מצרים, ואם בן איפוא ודאי לא ינוכה משכרו הצפון לו בעולם הבא מאומה, 'אז עם איז בלי מצרים ווערט נישט אפגערעכנט'.

בכל השנים ראוי למנות שלוחים הנאמנים שיעסקו במשא ומתן באמונה, אבל בשנת השמיטה קשה לסמוך על השלוחים על כן יתרבה השפע משנה הששית

יעסוק במשא ומתן על ידי שליח, יש לחוש שמא לא יעסוק השליח באמונה, ויהיה הקולר תלוי במשלח, ואם נאמר אשר התלמיד חכם לא יעסוק כלל בשום מלאכה כלל, זה אי אפשר שהרי אם אין קמח אין תורה אבות פ"ג מ"ז, ואם יעסוק בעצמו הרי יבטל מן התורה.

ובתב על זה הישמח משה, כי העצה המובחרת היא שהתלמיד חכם יברור לעצמו אנשים ישרים שהן נאמנים ודאי בעיניו, וימנה אותם על עסקיו שהם ינהלו את העסק באמת ובאמונה ולא יעשו בהם שום רמיה ח"ו, ומתוך כך יוכל בעל העסק לפנות דעתו ולבו ללמוד תורה כפי הראוי.

וזהו שאמר דוד 'אשכילה בדרך תמים מתי תבוא' הדרך הנ"ל 'אלי', ר"ל שדוד המלך הסתפק בדעתו הא כיצד ינהוג בעסקיו המרובים, ועל זה אמר כי התיישבתי בדעתי 'אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי', ולא אשוטט בשווקים ורחובות לעסוק במשא ומתן, שהרי אם אהיה טרוד בעצמי אהיה בטל מן התורה והעבודה, בהיות כן טוב יותר למנות שלוחים אשר הם יעסקו בעסקים. אלא שבזה עדיין יש לחוש שמא לא יעשו מלאכתם באמונה, על זה אמר 'הולך בדרך תמים הוא ישרתני', היינו שיברר לעצמו תחילה וראש כי השליח הלזה

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נורע וגו', וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים. הנה ידועה מה שהקשה בספח"ק נועם אלימלך, הרי דרכה של תורה בכל המקומות לכתוב אות אחת יתירה ומתורץ בזה כמה קושיות, ואם כן יש להבין מדוע האריך הכתוב כאן לפרש את כל ההקושיא מה נאכל וגו' באר היטב, הלא היה סגי לכאורה לכתוב 'וצויתי את ברכתי', ותו לא יקשו עוד קושיית מה נאכל בשנה השביעית.

ואפשר לומר בביאור הענין, כי הנה כתב השל"ה הקדוש ריש מסכת חולין) דיותר טוב ונכון לאדם שיעסוק בעצמו במשא ומתן ולא יסמוך עצמו על השליח, כי יש לחוש שמא לא יעסוק השליח באמונה, ויגזול וירמה את אחרים, עיין שם.

ברם ק"ז וללה"ה בתפלה למשה תהלים קא, (ב) העיר עליו, כי לפי דבריו הקדושים נמצא שאותן האנשים העוסקים בתורה יומם ולילה נקלעים למבוכה גדולה, שהרי הם אינם עוסקים בעצמם באיזה מלאכה להתפרנס על ידה אלא שיש להם איזה משא ומתן, וכבר העידה התורה דברים ל, יג) ולא מעבר לים היא, לא תמצא התורה בתגרים עירובין נה), ואם כן יש לשאול מה יעשה התלמיד חכם, הרי אם

לסמוך עליהם לאכול על ידם מן הפירות הגדלין בשביעית.

וזה אפשר לומר הוא כוונת השאלה 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית', שאין הכוונה שיאמרו דברים אלו כמתרעמים על מצות ה' חלילה וחס, אלא עיקר כוונת השאלה נובע מפאת גודל יראת החטא, לאשר הם יראים לנפשם שמא לא יהיו הפירות שמורים בכל הלכות שמיטה, על כן יאמרו 'מה נאכל בשנה השביעית'. וזהו שאומרים 'הן לא נורע ולא נאסוף את תבואתינו', כלומר הלא גם בשאר השנים אין אנו רגילים בעבודת הארץ, שהרי אנו עוסקים בתורה כל היום, ואנו סומכים על שלוחים הנאמנים העובדים באדמתינו, שהם יעשו הכל כדת של תורה באמת ואמונה, מכל מקום בהגיע שנת השמיטה אשר רבו בהם פרטי הלכותיה, הנה יש לנו לחוש הא כיצד נוכל לסמוך על השלוחים שהם יזהרו לעשות הכל כדת וכדין בלי שום מכשול וטעות בדבר הלכה, כדי שלא יאסרו הפירות באכילה.

ואין לומר אשר בשנה השביעית לא יסמכו על השלוחים כלל אלא יעמדו בעצמם על השדות לפקח בדבר שלא יהיה שום מכשול בדבר הלכה, זה אין לומר שהרי עיקר טעם מצות שמיטה הוא למען יהיו פנויים מכל העסקים ולעסוק בתורת ה' יותר משאר כל השנים, כי בשנה השביעית מוטל עלינו להגביר חיילים בתורה ובעבודה, ולהיות מוסיף והולך בלימוד התורה ביתר שאת מחמת קדושת השנה הזאת.

הינו איש תם וישר, ובודאי יעשה כל מלאכתו בעסקיו באמת ובאמונה בלי שום רמיה. עכ"ד.

ומעתה יתכן לבאר את כוונת השאלה 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית', כי הכתוב מדבר באיש ישראל העושה רצונו של מקום, ורצונו עוז לעסוק בתורה ועבודה כל היום, ומלאכתו בעסקיו יהיה נעשית על ידי אחרים, על דרך הכתוב ועמדו זרים ורעו צאנכם, אך על זה בא השאלה 'מה נאכל בשנה השביעית', כי בשלמא בשאר שנים שפיר אפשר להם לסמוך על השלוחים שהם אנשים נאמנים ועושין את מלאכתם באמונה. אבל בשנת השמיטה קשה הדבר ביותר כי איך אפשר להיות בטוחים שאותן הזרים העובדים באדמתם יזהרו כדת וכדין בכל הדינים הנוהגים בפירות שביעית, כי הלא בשנת השמיטה יש כל כך הרבה פרטי הדינים והלכות ומה מאד קשה להזהר בהם. כפי מה שכתב מהרי"ט בחידושו על מס' כתובות ק"י: על תוס' ד"ה (הוא) לבאר סברת רבינו חיים הכהן שבזמן הזה אין מצוה לישב בארץ ישראל, כיון שקשה ביותר להזהר בזמנינו בשנת השמיטה בכל פרטי הלכותיה, עכ"ד.

וזאת היא המכוון בדברי השאלה כי אם לא ישמרו את הפירות בקדושת שביעית כדת וכדין, הלא יאסרו הפירות באכילה. ועל כן שואל לדעת 'מה נאכל בשנה השביעית', כי איך יוכל אדם לסמוך על השלוחים שהם יעשו כל פרטי הלכה כדת וכדין, עד כדי כך שנוכל

כלל, מאחר שעיקר דאגתם היתה האיך נוכל לסמוך על אנשים זרים ולאכול מפירות שביעית בלי שום מכשול ועון, הלא יש מקום לחוש ולומר שמא השלוחים אינם זהירים ככל הצורך בקדושת שביעית, בהיות כן כדי להפסיד את דעתם אמר וצויתי את ברכתי לכם בשנה 'הששית' דייקא, ויאכלו בשנה השביעית מן הפירות הגדלים בשנה הששית, שאין צורך לשמור אותם בקדושה, ממילא לא יגיעו לידי מכשול ועון חלילה.

(ליל שב"ק פרשת בהר-בחוקותי שנת תשט"ז)

ועל זה בא הכתוב לומר 'וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית', ר"ל שהקב"ה יצוה את הברכה בהתבואה בשנה הששית שאין קדושת שביעית נוהג בהם, ואם כן אין צורך כלל לשמור אותם בקדושה, ויהיה להם די והותר **מה לאכול בלי שום חשש כלל**.

ומעתה אתי שפיר כי באמת לא היו צריכין שתהיה הברכה בששית, שהרי גם בשביעית עצמה היתה התבואה יכולה להתברך, אלא שאילמלי היה כן עדיין לא היתה דעתם מתיישבת עליהם

כאשר שואלים מה נאכל הרי זה סימן ליראת שמים שאין סומכין על היתר מכירה, ובשכר זה ישלם להם הקב"ה כל שפע טובה

יום השבת, וכדרך שהתיר הרה"ק הדברי חיים **מצאנו** זללה"ה לבעלי הריחיים עיין שו"ת דברי חיים ח"ב אורח סימן כב).

ברם כ"ק **אאמו"ר** זללה"ה לא הסכים עמהם בדבר, והביא ראיה לדבריו ממה שמצינו אצל שמיטה, שהכתוב אומר 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית', ואם היה אפשרות לעבוד את האדמה על ידי היתר מכירה, אין להבין מפני מה היו דואגים מה יהיו אוכלים בשנת השמיטה, שהרי יש להם עצה למכור את השדות לנכרים, אלא נראה ודאי שגם זה אסור לעשות בשנת השמיטה.

ועל פי זה יתכן לומר ביאור הכתוב 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית' וגו', כי הנה מאחר שאנשים הללו

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו, וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית וגו'. הנה נראה מסדר לשון הכתוב שכן יצוה ה' את ברכתו בשנה הששית, כיון שהתרעמו ואמרו מה נאכל בשנה השביעית. והוא תמוה שהרי בודאי יצו ה' את ברכתו גם בלי תרעומת בני ישראל, אלא בשביל שחפץ השי"ת שיהיה לבני ישראל לאכול בשנים הבאות מתוך הרחבה.

אבן אפשר לפרש את המכוון על דרך צחות, דהנה דכירנא כד הוינא טליא התעוררו כמה אנשים ורצו להתיר מכירת השדות לעכו"ם על ידי שטר מכירה, למען יהיה להם היכולת לעבוד בשדות אלו בעצם

ברורה כי המה יראי ה', על כן 'וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית' וגו', כי מאחר שאנו רואים בהם עד כמה הם נוהרים לשמור מצות שמיטה בדת של תורה בלי שום התחכמות בדבר, ע"כ ברין הוא שיטלו שכרם משלם, ויצו ה' ברכתו להם במדה טובה מרובה. השי"ת יעזור שנזכה ללכת בדרכיו ית' בשלימות ובשמחה מבלי שום פשרות.

(דרשה לפני קריה"ת, יום שב"ק פרשת בלק שנת תשכ"ה בבני ברק יצ"ו)

שואלים מה נאכל בשנה השביעית, הרי זה מוכח שהם יראי ה', כי יען שאינם מחפשים היתרים במכירת השדות לעכו"ם, לכן יש להם לשאול מה נאכל כו', כי אלמלי כן לא היו שואלים כלל מה נאכל בשנה השביעית, שהרי יש להם עצה טובה שימכרו השדות לנכרים ויוכלו לעבוד את האדמה.

נמצינו למדים כי ממה שהם שואלים מה נאכל הרי זה כשלעצמו הוכחה

תיקון חטא עין הדעת ע"י העבודה בכל הל"ט מלאכות, ובשנת השמיטה יתוקן ע"י קיום מצות שמיטה

החרדה הזאת אשר יחרדו ישראל לאמר מה נאכל בשנה השביעית, כי לכאורה יש עצה פשוטה ביותר שהיו יכולים לקנות תבואה מחוץ לארץ, שהרי בחוץ לארץ אינו נוהג דיני שמיטה כלל, אם כן איפוא יפלא הדבר מאי כל הרעש הזה, 'אין די גאנצע וועלט איז דאך נישטא קיין שמיטה, קאן מען דאך ברענגען פירות פון די גאנצע וועלט, אין די גאנצע וועלט אין חוץ לארץ איז דאך נישט נוהג קיין שמיטה', ומה זה שאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הלא בודאי יכולים לאכול מפירות חוץ לארץ.

אכן יש לומר ביאור כוונת השאלה, על דרך מה שכתב בבאר מים חיים פר' פקודי) לפרש הכוונה במה שאמר הכתוב שמת לד, כא) ששת ימים תעבוד וביום

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתינו, וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש שנים. הנה ידוע מה שהקשה בספה"ק נועם אלימלך בשם אחיו הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע, כי התורה יצאה בכאן מדרכה להאריך כל כך בקושיא זו, שכן דרך הכתובים להיות מקצר ועולה, ופעמים אנו לומדים כמה דרשות מיתור אות אחת, וא"כ יש להבין מדוע האריכה תורה לפרש קושיית השואלים מה נאכל בשנה השביעית, כי היה סגי לכתוב בתורה 'וצויתי את ברכתי', וממילא נדע שכל עיקר הקושיא מעיקרא ליתא.

ונראה ליישב את כוונת השאלה, כי הנה לכאורה יש לתמוה מה כל

השביעי תשבות, כי לכאורה יפלא הדבר וכי יש חיוב על האדם לעבוד עבודה במשך ששת ימי המעשה.

אבן הענין הוא על פי הידוע מה שכתב **האר"י ז"ל** כי הנה כל אותן ל"ט מלאכות נהוו מן הל"ט קללות שנתקללו בהן אדם וחוה ונחש לאחר חטא עץ הדעת, ובהיות כן מוטל החיוב על האדם בששת ימי המעשה לעבוד עבודה בל"ט מלאכות, כי על ידם יתוקן הקלקול הנעשה על ידי החטא, **איבערדעם מוז מען מון די אלע מלאכות, מיט דעם איז מען זיי מתקן, דאס איז א תיקון**, ומהאי טעמא אמרו חכמינו ז"ל שבת (:): שלעתיד לבוא עתידה הארץ שתוציא גלוסקאות וכלי מילת, כי לאחר שיתוקן החטא מכל וכל, שוב לא יהיה שום צורך בכל מלאכות הללו. וזהו שאמר הכתוב 'ששת ימים תעבוד בלשון ציווי, כי לעת עתה יש חיוב לעבוד בששת ימי המעשה בעשיית המלאכות הללו, כדי לתקן בכך הקלקול הנעשה על ידי חטא עץ הדעת, **מ'דארף מאקע צו מון, די אלע מלאכות ברויבן געשען, די אלע מלאכות זענען אויף דעם תכלית, דאס איז דער תיקון**. עכדה"ק.

ועל שאלה זו ודאי לא היתה דעתם מתיישבת בעצה זו לאכול מפירות חוץ לארץ, כי עיקר שאלתם לא היה על אכילת הפירות כפשוטה, אלא עיקר כוונתם בשאלתם היא כי מאחר שלא נתבררו הניצוצות הקדושים על ידי הל"ט מלאכות, לא יתקיים עיקר תכלית המכוון בתיקון האכילה לאחר העבודה בל"ט מלאכות.

על כן השיב להם הקב"ה 'וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש שנים', בהיות כן נמצא שהברכה תחול על אותן הפירות שעסקו בהם בעבודת ל"ט מלאכות, ועל ידם יתברר ויתוקן הקלקול באמצעות עבודת הארץ שעשו בשנה הששית, ומתוך כך יהיה להם מה לאכול די והותר, **דעמאלטס ווען מ'שומ נאך די מלאכות, וועט אין דעם ליגן דער כח פונעם תיקון מיט די מלאכות**.

ואחר כך אמר הכתוב 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה', ויש לומר שהכתוב מודיענו בזה עוד דבר גדול בנוסף על ענין

השביעי תשבות, כי לכאורה יפלא הדבר וכי יש חיוב על האדם לעבוד עבודה במשך ששת ימי המעשה.

אבן הענין הוא על פי הידוע מה שכתב **האר"י ז"ל** כי הנה כל אותן ל"ט מלאכות נהוו מן הל"ט קללות שנתקללו בהן אדם וחוה ונחש לאחר חטא עץ הדעת, ובהיות כן מוטל החיוב על האדם בששת ימי המעשה לעבוד עבודה בל"ט מלאכות, כי על ידם יתוקן הקלקול הנעשה על ידי החטא, **איבערדעם מוז מען מון די אלע מלאכות, מיט דעם איז מען זיי מתקן, דאס איז א תיקון**, ומהאי טעמא אמרו חכמינו ז"ל שבת (:): שלעתיד לבוא עתידה הארץ שתוציא גלוסקאות וכלי מילת, כי לאחר שיתוקן החטא מכל וכל, שוב לא יהיה שום צורך בכל מלאכות הללו. וזהו שאמר הכתוב 'ששת ימים תעבוד בלשון ציווי, כי לעת עתה יש חיוב לעבוד בששת ימי המעשה בעשיית המלאכות הללו, כדי לתקן בכך הקלקול הנעשה על ידי חטא עץ הדעת, **מ'דארף מאקע צו מון, די אלע מלאכות ברויבן געשען, די אלע מלאכות זענען אויף דעם תכלית, דאס איז דער תיקון**. עכדה"ק.

ועל פי זה יש לומר שזאת היא המכוון בשאלת בני ישראל 'מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתינו', כי מאחר שבשנה השביעית אין אנו יכולים לקיים את כל עבודת המלאכה בשדה על סדר ל"ט מלאכות, אם כן נמנע מאתנו לברר ולהעלות את ניצוצות הקדושה באמצעות החרישה והזריעה ושאר עבודות הארץ. וזה היה עיקר

ס'איז דאך דער רצון הבורא ב"ה אז מ'זאל רוען, און די מצוה פון רוען פון די מלאכות דעם וועט מאכן דעם זעלבן תיקון וואס מ'האט פון די עשיית המלאכות.

וקיינון שאמר 'והיתה שבת הארץ', דהיינו שביתת הארץ מכל המלאכות, מזה עצמו 'יהיה לכם לאכלה', היינו שהפירות יהיו מתוקנים וראויים לאכילה, 'דעם זעלבע וואס מ'פאררעכט וואס מ'עסט מיט דעם וואס מ'האט זיך מיינע געווען די יגיעות, דעם זעלבע וועט מען מתקן זיין מיט דעם וואס ס'איז שבת הארץ'.

(ס"ג פרשת בהר שנת תשי"ט)

הנזכר למעלה, כי אותן הפירות הגדלים בשנת השמיטה עצמה יתכן לעשות בהם עליה ותיקון גדול, אף על פי שנצטוינו בהם שהארץ תשובות ותנוח מכל מלאכה, עם כל זה עדיין יכולים על ידה לברר ולתקן הניצוצות הקדושים, כי מאחר שאנו נזהרים לקיים בהם מצות התורה שלא לעשות עמהם שום מלאכה, הנה כי כן כאשר יקיים האדם מצוה זו ולא יעשה עמה שום פעולה בכל העבודות בשדה, על ידי זה עצמו יתבררו הניצוצות הקדושים כדרך התיקון הנעשה בשאר כל השנים על ידי שעסקו בהם בעבודת ל"ט מלאכות.

גודל התועלת שיש למחזיקי תורה הדבקים ביחד עם הלומדי תורה שע"י כך יש להם חלק במצות לימוד התורה וקיום כל תרי"ג מצות

לחשפיע לבני ישראל שפע ברכה מרובה עד בלי די, ולא יצטרכו להניע לידי חסר העשירים המחזיקים את התורה.

אבן אפשר לומר טעמו של דבר, כי הנה ידוע שיש בכל אדם רמ"ח איברים ושס"ה גידים והם מכוונים כנגד רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה, ואם חסר לאדם אחת ממצות התורה שלא היה בידו לקיימה, הרי יחסר לו אותה השפעה רוחנית הצריכה לאותו אבר, ובהיות כן תמוה הדבר כי הלא רוב מצות שבתורה אין האדם יכול לקיימם, כגון מצות יבום וחליצה ושאר כל המצות הנהוגות אצל כהנים וכדומה, ואם כן

וכי תשיג יד גר ותושב עמך וגו' (כה, מז), ופירש רש"י ז"ל, מי גרם לו שיעשיר, דיבוקו עמך. יש לפרש הענין בהקדם מה שאמרתי על מה דאיתא במדרש ויקרא רבה כה, א), רבי ירמיה אמר בשם רבי חייא, לא למד אדם ולא עשה ולא שמר ולא לימד לאחרים ולא היתה סיפק בידו להחזיק והחזיק, ולא למחות ומיחה, הרי זה בכלל ברוך, ע"כ. כי לכאורה צריך להבין מפני מה עשה ה' ככה שתהא החזקת התורה תלויה בידי אנשים העשירים, וכי אין הקב"ה בעצמו יכול להשפיע מידו הרחבה והמלאה לכל העוסקים בתורה, הלא נאמר לי הכסף ולי הזהב אמר ה' חגי ב, ח), ובוראי יכול הקב"ה

איפוא מה יעשה האדם לתקן רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו כראוי.

ובתבו על זה הקדמונים עצה נאמנה, **שיראה האדם לקשר עצמו עם כל כלל עדת בני ישראל, שעל ידי בן יחשבו כולם כגוף אחד, וכל המצות שמקיים אחד מישראל יחשב כאילו קיים אותם כל אחד ואחד, ובצירוף כל קהל ישראל יעלה בידם לקיים כל המצות שבתורה.**

אכן כל זה היה עצה טובה ונכונה בזמן שבית המקדש היה קיים, אבל מה יכולים לעשות בזמנינו אנו לאחר שחרב בית מקדשינו, ואין לנו לא מקדש ולא כהן ולא מזבח ועבודת הקרבנות, הלא ישנם כל כך הרבה מצות שבתורה שאין שייך כלל לקיים אותם בזמנינו כלל.

אלא כתבו בספרים הק' כי יש עוד עצה אחרת להשלים את כל המצות החסרות בזמנינו, והוא על ידי לימוד התורה באותן המצות, שכן העסק בתורת המצוה יחשב לנו כאילו עלה בידנו לקיים אותם בפועל, על דרך שאמרו חכמינו ז"ל (מנחות קי.) שכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת.

ועדיין יש להבין כי ישנם הרבה אנשים בקרב ישראל שאינם בני תורה,

ולא יעלה בידם ללמוד את כל אותן חלקי תורה, והא כיצד ימצאו כל הנפשות האלה תרופה לנפשם. בהיות כן נראה אשר מהאי טעמא התקין הקב"ה שתהא פרנסתם של לומדי תורה באה על ידי אנשים אחרים המחזיקים אותם, ומתוך כך יהיה להם חלק במצות לימוד התורה שלהם, ומתוך כך נמצא שאף אלו שלא היה להם היכולת לעסוק בכל חלקי התורה בעצמם, יש להם היכולת להשלים את כל אותן המצות החסרות על ידי שיחזיקו ברכושם את לומדי תורה, ויעלה להם כאילו עלה בידם לקיים את כל אותם המצות שאינם נוהגות בזמנינו.

ועל פי הדברים האלה יתבאר היטב המכוון בדברי רש"י ז"ל 'מי גרם לו שיעשיר, דיבוקו עמך', ר"ל שכל עיקר הסיבה שזכה להתעשר הוא כדי שיעלה בידו להיות לו התדבקות עם הת"ח, לאשר חפץ השי"ת שתהיה התקשרות בין האנשים המחזיקים את התורה ובין אותם תלמידי חכמים העמלים בתורה, כי על ידי כך יעלה ביד המחזיקים להשלים את רמ"ח איברים ושס"ה גידים רוחניים, להיות להם גם כן חלק בכל אותם המצות שאין בידם לקיימם בפועל.

(דברי יואל תנינא פרשת במדבר, עמוד ריד)

בזכות מצות צדקה זוכים לנאולה העתידה

משפחת גר, אחרי נמכר נאולה תחיה לו אחד מאחיו יגאלנו כה, מז-מח). פירש"י

וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר ותושב עמך או לעקר

אך יש לומר הכוונה על פי מה שאמרו בגמרא בבא בתרא י' תניא רבי יהודה אומר גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, שנאמר ישעיה נז, א) כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות. הרי לך מזה שעל ידי מצות צדקה זוכים לקרב את הגאולה.

ולפי זה יש לומר כי הפשט והדרש שניהם עולים בקנה אחד, שהרי לפי פירוש הפשוט הכתוב מצוה עלינו לפדות נפשות ישראל שלא יטמעו בין הנכרים חלילה, ויתקיים הכתוב 'אחד מאחיו יגאלנו' כפשוטו, שיתאמצו לפדות נפשות ישראל מיד עושקיהם שלא יטמעו ביניהם, הנה בזכות זה יהיה הגאולה העתידה, 'או דו וועסט דרך מתאמן ויין אויסצולייזן אידישע נפשות, וועט מען זוכה זיין אחד מאחיו יגאלנו, או הקב"ה וועט מקרב זיין גאולתן של ישראל', נמצא דהדרש והפשט הם תואמים יחדיו, והיו לאחדים, דהא בהא תליא.

(ג' פרשת בהר שנת תשי"ט)

משפחת גר, זה הוא עובד כוכבים. גאולה תהיה לו, אל תניחיהו שיטמע עד שנת היובל וכו', אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון, לפי המגיע בכל שנה ושנה ינכה לו הנכרי מן דמיו, עיי"ש.

והנה מצינו לבעלי התוספות שדרשו כוונת הכתוב על אודות ענין הגלות והגאולה, 'וכי תשיג יד גר' זה מלכות מדי, 'תושב' זו מלכות יון, 'או לעקר משפחת גר' זו מלכות אדום שתעקר במהרה, 'אחרי נמכר גאולה תהיה לו' שנאמר ישעיה סג, ד) כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה', 'אחד מאחיו יגאלנו' היינו הקב"ה שהוא אחד ואחיו שנאמר תהלים קכב, ח) למען אחי ורעי, 'או דודו' זה הקב"ה שנאמר שיר השירים ה, טז) זה דודי וזה רעי, עיי"ש.

והנה יש לנו כלל גדול כי אין מקרא יוצא מידי פשוטו לעולם, והדרש עם הפשט צריכין להיות תמיד מקושרים להדדי, אם כן יש להבין הא כיצד יתקשר הדרש והפשט להיות שניהם תואמים יחדיו.

המקבל עליו עול תורה זוכה למידת הכנעה שהוא היפוך מדת העזות, ויכול להתעשר בעשירות גדולה ולא תזיק לנפשו כלל

כן, הלא בפירוש שנינו אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס וכו'.

אכן אפשר לפרש את המכוון, כי הנה מודעת זאת אשר ענין העשירות הוא דבר הנחוץ ביותר לעבודת הבורא, ברם יש

אם בחוקותי תלכו ונו', ואבלתם לחמכם לשובע כו, ג-ה). הנה ידוע קושיית המפרשים שלבאורה נראה המשמעות כאילו הכתוב מורה לנו לעשות ולקיים את מצות הבורא ב"ה על מנת לקבל פרס, ולבאורה תמוה הדבר כי איך אפשר לומר

ומעתה יתבאר המכוון במקראי קודש אלו, כי לכאורה היה מקום להקשות מפני מה ישפיע הקב"ה לבני אדם שפע עשירות גדולה הלא יש לחוש שמא יתגאה האדם ברוב טובה שהשפיע עליו הקב"ה ויתקיים בו ועשיר יענה עזות, ואם כן איפוא יהיה שפע העשירות כדרך שאמר הכתוב קהלת ה' יב' עושר שמור לבעליו לרעתו, חלילה, והרי מאתו לא תצא הרעות.

על כן הקדים הכתוב לומר 'אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו', ופירש רש"י שתהיו עמלים בתורה על מנת לשמור ולעשות, וקדושת התורה משפיע על נפש האדם הכנעה ושפלות הרוח ולדבר עם הבריות בדרך ארץ ושוב לא תזיק העשירות לנפשו, אזי שפיר יכול להתברך בשפע עשירות גדולה.

(דברי יואל פרשת בראשית, עמוד קה; פרשת בהעלותך, עמוד רסח)

להזהר להשתמש בשפע העשירות כפי הראוי, שכן יתכן שיגרום קלקול למידותיו של אדם, שכן נאמר משלי יח, כג' עשיר יענה עזות, וכן נאמר דברים ח, יג-יד' ובקרך וצאנך ירביון וגו', ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך, ואם שפע העשירות גורם לאדם להיות עז פנים אין שום תועלת מן העשירות שכן אמרו אבות פ"ה מ"ב' עז פנים לגיהנם.

אבן האמת הוא שהאיש המקבל עליו עול תורה כראוי לא יתכן שיהיה עז פנים, שכן אמרו חכמינו ז"ל ביצה כה: מפני מה ניתנה תורה לישראל מפני שהן עזין, ופירש"י ולכן ניתנה להם התורה שיעסקו בה, והיא מתשת כוחם ומכנעת לבם. נמצא עולה מן האמור שהמקבל עליו עול תורה שפיר יכול להתעשר בעשירות גדולה, ואין לחוש שמא יקנה קנין רע בנפשו להיות עז פנים חלילה, לפי שקדושת התורה משפיע על הנפש מדת הכנעה ובכך לא תזיק לו שפע העשירות ורוב ההרחבה.

לימוד התורה שלא לשמה הוא בגדר הכשר מצוה ועל כן זוכה לקבל שכר השפעות גשמיות בעולם הזה

בתורה יעודים גשמיים בשכר שמירת תורה ומצות, אין הכוונה לתת היעודים הללו מתורת שכר על שמירת תורה ומצות, אלא הכוונה היא כי אם לא יהיה לאדם הצטרפויות הגשמיות לא יהיה לו היכולת לשמור ולעשות ולקיים התורה ומצות ולא יוכל לעסוק בתורה כפי הראוי, אם כן איפא הרי זה הכרח שיהיה לאדם כל

אם בחקותי תלכו וגו', ואכלתם לחמכם לשובע. הנה ידוע מה שאמרו חכמינו ז"ל קידושין ט: כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ובהיות כן יפלא לכאורה הדבר מה שכתב בתורה יעודים גשמיים בעולם הזה בשכר שמירת תורה ומצות.

אבן ידוע מה שכתב הרמב"ם ז"ל הלכות תשובה פרק ט' כי הנה מה שכתב

ועל פי דבריהם יש לומר כי הנה הלומד תורה שלא לשמה הרי זה אינו בגדר המצוה עצמה אלא הוא בגדר 'הכשר מצוה', כמו שכן אמרו לעולם ילמוד אדם תורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, אם כן איפוא נראה שלימוד התורה שלא לשמה הוא בגדר הכשר מצוה שעל ידה מגיע האדם ללמוד תורה לשמה, על כן שפיר ניתן לקבל על לימוד כזה שכר בעולם הזה. 'דער שלא לשמה איז דאך נישט קיין עצם המצוה, ס'איז נאר פארדעם א מצוה ווייל ס'ברענגט צום לשמה, איז דאך דער שלא לשמה א הכנה צו דער מצוה, ממילא האט מען שכר אויף דעם עולם'.

ועל פי הצעה זו יש לפרש מה שאמר הכתוב 'אם בחוקותי תלכו', כי הנה הליכה מורה על הכשר מצוה, שהוא עושה פעולה שאינו עצם המצוה כמו לימוד התורה שלא לשמה שאינה המצוה עצמה, אלא על ידה יוכל להתעלות ממדריגה למדריגה לקיים את המצוה ללמוד תורה לשמה, ועל זה שפיר מניע לו שכר בעולם הזה, ואף דקיימא לן שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, היינו דוקא על קיום המצוה עצמו, אבל על הכשר מצוה שפיר מניע לו שכר בעולם הזה, ועל כן אמר הכתוב 'אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה וגו'.

(דרשת פתיחת הזמן פרשת בחקותי שנת תשכ"ד)

הצטרפויות הגשמייות בעולם הזה, 'עם פעלט דאך אויס צום קיום התורה או מ'זאל האבן די בחינת עולם הזה'.

על כן אמרה תורה 'אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם', 'דאס איז נישט קיין שכר, נאר דער בורא כל עולמים האט געזאגט אז עטס וועטס האלטן די תורה וועט מען ענק געבן דעם געלעגנהייט, מ'וועט האבן וואס מ'ברויך, אז מען וועט קענען האלטן די תורה'. עכ"ד.

ואפשר לומר עוד, כי הנה ידוע מה שכתב מהרש"א סוטה יד.), כי הנה מה שאמרו שכר מצוה בהאי עלמא ליכא הכוונה שעל עצם קיום המצוה אין משלמים שכר בעולם הזה, אבל כל מה שאדם עושה כדי להכין עצמו למען יוכל לקיים את המצוה כפי הראוי, על זה שפיר ניתן לקבל שכר בעולם הזה. 'פאר א מצוה איז נישטא קיין שכר, אבער פאר א הכשר מצוה, די הכנה צו די מצוה וואס מ'גרייט צו, ס'איז נישט דער עצם המצוה, אויף דעם איז יא דא שכר בעולם הזה'. ועל דרך זה כתב בפירוש הש"ך על התורה על מאמר הכתוב דברים ז, יב) והיה עקב תשמעון, כי השמיעה אינה קיום המצוה עצמו אלא הכשר מצוה ששומע מה צריך לעשות ולקיים מצות ה', הרי זה בגדר הכשר מצוה ועל זה מקבלים שכר בעולם הזה.

חייב להאמין שכל טובת עולם הזה בא רק משמירת תורה ומצות, ואין שום טובה בעולם מן הרשעים כי אם רשע

ולזה בא הכתוב ללמדינו האמת, שכל הטובות והצלחות בעולם הזה הוא אך ורק אם בחקותי תלכו, אזי נוכל לקבל את כל היעודים הטובים בעולם הזה, שכל הטובות שבעולם תלויים ועומדים בשמירת התורה והמצות, על כן לא יטעה אדם לחשוב ולומר שאפשר להשיג איזה השפעה טובה בלי שמירת התורה הקדושה. אף על פי שלפי ראות עיני בשר נראה כמה פעמים להיפך, עם כל זה צריכים להתחזק באמונה פשוטה שכל טובותיהם של רשעים אינן טובות כלל והצלחותיהם אינן בנדר הצלחה כלל, וכל זה אינו אלא דמיון ומשאות שוא ומדוחים, כי עיקר הטובה והצלחה הוא נובע מן התורה הקדושה.

ועל פי זה יש לומר אשר מהאי טעמא נתבאר בתורה הקדושה כל אותן יעודים גשמיים של טובות עולם הזה, כיון שלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע המנסה להטעות לב האדם שידמה לו כאילו מקור הצלחה בעולם הזה נובע מן הרשעים עוקרי תורה, על זה בא הכתוב להודיענו האמת שכל זה שקר ואין שום טובה יוצא מהם.

ועל כן לא הזכירה תורה מאומה משכר עולם הבא, כי בעניני עולם הבא אין צריכין הוכחה וראיה נגד הנסיון, כי אין שום סיבה בעולם לחשוב ולומר שאם יעבור אדם על דבר תורה יזכה לקבל שכר

אם בחוקותי תלכו וגו', ונתתי גשמיכם בעתם. הקשו כל המפרשים מפני מה נאמר בתורה רק יעודים גשמיים של שכר עולם הזה, ולא כתב כלל על אודות השכר הצפון בעולם הבא, הלא ידוע כי עיקר השכר זוכה האדם לקבל בעולם הבא דייקא, וכמו שנאמר תהלים לא, כ מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, שהכוונה בזה על שכר עולם הבא, וזה אינו כתוב בתורה כלל, והוא דבר תמוה וצריך ביאור.

ואפשר לומר כי הנה ידוע מה שכתב הרמב"ן הק' סוף פרשת בא, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזירת עליון, ע"כ.

אכן בדבר זה צריכים להזהר ולהתבונן היטב להכיר האמת לאמיתו, כי יתכן לאדם להגיע בזה לכלל טעות, כי הנה אחד מעיקרי היסודות האמונה ונתברר בבירור גמור הוא, שאי אפשר שיגיע לאדם איזה טובה מן הרשעים החוטאים ומחטיאים, שכן נאמר שמואל א כד, יד) מרשעים יצא רשע. ברם יש בענין זה נסיונות גדולות, כי יש לפעמים שלפי ראות עיני הבריות נראה ברור כאילו דרך רשעים צלחה.

שעל ידי כוחות הסטרא אחרא הגיע אליו טובת עולם הזה, על כן מודיענו התורה הקדושה יסוד אדיר ונשגב, שכל הטובות הנמצאים בעולם הזה אי אפשר להשיג אותם וליהנות מהם, רק מי שהולך בדרך התורה בלבד הוא יזכה לקבל טובת העולם הזה.

(ס"ג פרשת בחוקותי שנת תשי"ז)

טוב בעולם הבא מכח הסטרא אחרא, כי זה אין צורך להשמיענו כלל, שהרי אין שום אדם בעולם הזה מכיר מהות עניני עולם הבא, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות פרק חלק) שאין שום אדם הנמצא בעולם הזה שיכול להשיג מהות העולם הבא. רק בטובות עולם הזה שפיר שיין להטעות לב האדם שיחשוב בדעתו

יש ללמוד מן הרשעים שמתאמצים בכל היכולת לתת מעות לבוחות הסטרא אחרא, זה לעומת זה עד כמה ראוי לעשות ולפעול בעד התורה הקדושה

הענין הוא כי הנה דוד המלך ע"ה היה מתאמץ לרומם את כבוד בית המדרש וכבוד התורה הקדושה ולהחזיקה כפי היאות. אבל הדבר ידוע שכל דבר שבקדושה עולה בקושי רב, 'אין אמת'ן אריין גייט דאך עס שווער פאר אידישקייט', על כן היה דוד המלך ע"ה מסופק בנפשו אם כבר עלה בידו לצאת ידי חובתו בהחזקת הבית המדרש כפי הראוי, 'ער האט זיך אנגעשמרענגט, ער האט געזען אויפצוהאלטן דעם בית המדרש, ער האט אבער נישט געוואוסט צי ער איז שוין יוצא'.

אשר על כן עלה בדעתו לילך למקום פלוני ולבית דירה פלונית, לראות

הא כיצד היא דרכם של עובדי עבירה, עד כמה הם מתאמצים בעבודתם, ומהם יקח לעבוד את ה'. 'דוד המלך האט געוואלט טון פאר אידישקייט, האט ער געוואלט

אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם. איתא במדרש ויקרא (רבה לה, א) ה"ד תהלים קיט, נט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבונו של עולם בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מוליכות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. ע"כ. הנה לכאורה תמוה הדבר ביותר כי איך אפשר לומר כן על דוד המלך עליו השלום, וכי לא היה לדוד המלך ע"ה מה לעשות, 'אלע מאג האט ער געקלערט צו גיין ערגעץ אנדערשט, אין דעם הויז אין יענעם הויז? וואו האט ער געקלערט, וואו דען זאל ער גיין נישט אין בית המדרש?'

אכן נראה לפרש הכוונה, כי בודאי היה כל עיקר חפצו של דוד המלך ע"ה לילך לבית המדרש בלבד ולא היה שום חפץ לילך למקום אחר כלל, אכן

לפעול ולעשות למען כבוד הבית המדרש
למען כבוד התורה.

ויש לומר עוד במה שאמר ורגלי
מביאות אותי לבית המדרש,
שבאמת לא היה שום צורך בדבר שהוא
ילמד מהם הא כיצד ראוי לכבד את
התורה הקדושה, 'ער האט אין בית
המדרש אליין געהאט מער כח פון זיי,
פאר אים האט נישט אויסגעפעלט'.

אבל אנו בעבודתנו שפיר יש לנו מה
ללמוד מהם, וכאשר אנו רואים את
עבודתם של אלו יתברר לנו כי עדיין לא
יצאנו ידי חובתנו, וכלל ידוע הוא בידינו
שצריך לקיים מה שנאמר תהלים קיט, (צח)
מאויבי תחכמי מצותיך, שצריכים ללמוד
אופני עבודתם עד כמה הם משתדלים
עבור עניניהם, ואם היינו רואים את רוב
התאמצותם וגודל עבודתם לדבר עבירה
היינו מתעוררים להטיב מעשינו פי כמה,
'אז מ'קוקט אן וייער ארבעט זעט מען אז
כ'האב נאכנישט גענוג יוצא געווען, ווען
מ'זאל אזוי ארבעטן אזוי ווי זיי ארבעטן,
העט מען בעסער נאך געארבעט'.

ובדברים אלו אני פונה אליכם, הביטו
נא וראו הא כיצד אנשים
האלה מוכנים לפעול ולעשות כל מיני
פעולות ולתת את כל ממונם בעבור
הסטרא אחרא, 'קוקטם נאר אהין פאר די
סטרא אחרא ווי מ'האט געווארפן געלט
ווי מיסט, וועט איר געוואויר ווערן אז
מ'גייט נישט גענוג. אונז מעג מיר זיך
לערנען, מ'זאל זען וויאזוי זיי ארבעטן פאר
זייערע זאכן ואלמיר אונז ארבעטן פאר

וואנדערן איבער די וועלט, לאמיר זען מיט
וואספארא מסירות נפש זיי גיבן זיך אהין,
והנה האמת הוא שעובדי עבירה מתאמצים
בעד עניניהם ומילוי חפציהם בכל הכוחות,
והם עושים כל מיני פעולות אף למעלה
מן היכולת, זיי זענען אויף גאנצע נעכט
אויף זייערע זאכן, ס'פעלט נישט ס'מאנגלט
נישט אין די אלע פלעצער, זען וויאזוי זיי
אפפערן, מיט וואספאראן אפפער, אז זיי
ווילן עפעס שלעפן זיי צוואס אין די
טויזנטערס מיט מיליאנען, ס'שטייט נישט
אין וועג גארנישט, און מ'גייט זיך אהין
דארטן מיט א גרויס אפפער.

הנה מכל אלה ביקש דוד המלך ללמוד
לעצמו עד כמה צריך האדם
להתאמץ למען כבוד התורה הקדושה,
ולעשות פעלים לצורך עבודת השי"ת,
וחשב דוד המלך ע"ה בעצמו לאמיר אונז
אזוי אפפערן פאר אידישקייט וויפיל זיי
אפפערן פאר זייערע זאכן'.

אכן האמת כי דוד המלך כשלעצמו לא
היה צריך ללמוד שום דבר מן
הרשעים האלה, 'ער האט אין בית המדרש
געארבעט מיט מער אפפער נאך ווי זיי
ארבעטן פאר זייערע זאכן, ער איז דאך
אזוי גרויס געווען ער האט זיך נישט
געדארפט לערנען פון זיי'. וזהו שאמר דוד
המלך ע"ה, 'בכל יום הייתי מחשב לבית
פלוני ולמקום פלוני אני הולך' כדי לראות
הא כיצד כמה עובדים למילוי תאוותם
וחפצם, וכל זה בכוונה שעל זה הדרך
יהיה 'ורגלי מוליכות אותי לבתי כנסיות
ולבתי מדרשות', כלומר להשתדל כמותם

אך צריכים לתת לב להבין ולדעת כי אף על פי שבאמת ב"ה מתאמצים לתת מעות לדבר מצוה, מכל מקום אם תתבוננו היטב תראו שאתם מרויחין עוד הרבה מזה העסק, כי אלמלי לא הייתם הולכים על דרך המקובל, הרי הייתם גם אתם מן הנותנים את כל ממונכם לשם, והייתם נותנים הרבה יותר ממה שאתם נותנים כעת. 'איר זאלט אייך גוט בארעכענען, ווען נישט דעם וואס מ'נייט דעם וועג העט עמס דאך אויך אהינגעגעבן אלעס, העט עמס אהינגעגעבן דעם גאנצע פארמעגן אהין, ס'העט אסאך מער געקאסט, אסאך האט עמס ענק איינגעברענגט. דאס זאג איך ענק, ווי שווער איר וועט זיך נאר אנשמרענגען זאל מען וויסן עמס האמט ענק אסאך געלט איינגעברענגט'.

(מוצ"ש פרשת בחוקותי שנת תשט"ז במסיבה לכולל שומרי החומות; א' פרשת וישב שנת תשכ"ח במסיבה להחזקת המוסדות)

אידישקייט. לאמיר זיך דא ארגאניזירן און ארבעטן פאר די אלע ענינים וואס מ'מוז האבן - להבדיל בין טומאה לטהרה וויאזוי זיי ארבעטן פאר די אלע זאכן זייערע - ווען אונז זאלמיר אראפלייגן אזא ארבעט וועט מען דאכט זיך מיר מער אויפטון'.

הגם שבאמת יש מקום לחלק ולומר כי הנה על דבר מצוה ועל כל דבר שבקדושה מתגבר הבעל דבר למנוע מאת האדם לתת מעות לצדקה, ואילו בעד הסטרא אחרא הוא עצמו דוחק את האדם ומסייע לו לתת יותר ויותר דא לאזט נישט דער ס"מ און דארטן הייסט דער ס"מ, דאס פארשטיי איך דעם חילוק. אבל אף על פי כן צריכים אנו להתבונן בעיקר הדבר, ולערוך חשבון נפשינו זה לעומת זה, שאם על דברים בטלים נותנים כל כך הרבה ממון, על אחת כמה וכמה על החזקת התורה צריכים להתאמץ ולתת יותר ויותר.

